

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата педагогічних наук, доцента

Косяк Інни Василівни

**на дисертаційну роботу Гапон-Байди Людмили Володимирівни
на тему «Формування проєктної компетентності у майбутніх фахівців
творчих спеціальностей в умовах сталого розвитку»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
у галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)**

Актуальність теми дисертації зумовлена викликами, з якими стикається світова спільнота сьогодення – забезпечення сталого розвитку людства. Людство перебуває на переломному етапі своєї еволюції на планеті, що вимагає переорієнтації на парадигму розвитку, яка підтримуватиме взаємодію людини і навколишнього середовища з точки зору принципів і стратегій прогресивного розвитку суспільства з врахуванням потреб майбутніх поколінь. Тож цілі сталого розвитку об'єднують три основні аспекти життєдіяльності – екологічний, економічний та соціальний.

Імпонує думка Людмили Володимирівни про те, що реалізація цих цілей тісно пов'язана з «невід'ємними складовими професійної діяльності творчих фахівців: науковою (пошуково-дослідницька робота), творчою (креативний підхід до вирішення завдань) та технологічною (здатність реалізувати задум відповідно до певних технологій)».

Актуальність дослідження зумовлена державними стандартами вищої освіти України спеціальностей 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями), 022 Дизайн і 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація та дескрипторами Національної рамки кваліфікацій, що мають безпосереднє відношення до формування проєктної компетентності майбутніх фахівців за цими спеціальностями: «вимагають від майбутніх фахівців нових знань, умінь, навичок та професійно-важливих внутрішніх якостей, які сприяють здатності швидкої адаптації до змін, спричинених стрімким розвитком науки, техніки та технологій (появи нових матеріалів, пристосувань, технологій), а також запитів споживачів та зміни вимог ринку праці».

Актуальність дослідження аргументовано сучасними науковими працями українських і зарубіжних дослідників, у яких сформульовано теоретичні передумови формування проєктної компетентності у майбутніх фахівців творчих спеціальностей в умовах сталого розвитку, а також низкою

методологічних, дидактичних і теоретико-методичних суперечностей між теорією і практикою у процесі професійної підготовки здобувачів освіти.

Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт Київського національного університету технологій та дизайну: «Інноваційні технології та сучасні методи підготовки фахівців для професійної освіти» (державний реєстраційний номер 0120U102353 шифр 6-1/20).

Оцінка обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни

Обґрунтованість наукових положень здійсненого дослідження підтверджено логікою представлення його структурних компонентів: актуальності, що зумовлена основними суперечностями між теорією та практикою; завданнями, що конкретизують мету і спрямовуються на розв'язання виокремлених суперечностей; змістовими розділами, із якими пов'язана наукова новизна і теоретичне значення дослідження, а також його результативністю, оприлюдненою у тринадцяти публікаціях дисертантки; висновками, що відповідають сукупності сформульованих завдань дослідження; практичною значущістю з її рекомендаціями щодо шляхів впровадження отриманих результатів наукової роботи.

Погоджуємося з висновком дисертантки, що «основним недоліком підготовки фахівців творчих спеціальностей є недостатня увага до ряду якостей, які впливають на виконання професійних завдань. А саме:

а) здатність до практичної творчості;

б) здатність до сталого розвитку – здатність створювати об'єкт праці відповідно до екологічних, економічних, ергономічних, естетичних вимог; передбачати цикл ресайклінгу або безвідходні технології виготовлення та користування виробів);

в) здатність до креативності та інноваційності. Ці недоліки разом є відбитком несформованої проєктної компетентності» (висновки до розділу 1, с.65).

Дослідницею в рукописі визначено компетентності, якими має володіти майбутній фахівець творчих спеціальностей в умовах сталого розвитку; проаналізовано зарубіжний та вітчизняний досвід впровадження методу проєктів в освітній процес; обґрунтовано основні елементи дизайн-проєкту, які необхідно враховувати під час розробки проєкту; описано сім практик викладання на основі «Золотого стандарту» дизайн-проєктування.

Дисертанткою розроблено плани та відповідні методики, експериментальні навчальні програми та відповідне навчально-методичне

забезпечення для проведення занять зі студентами за розробленими експериментальними програмами (додатки дисертації). Обґрунтовано та розроблено концепцію та структурно-функціональну модель формування проєктної компетентності у майбутніх фахівців творчих спеціальностей в умовах сталого розвитку (стр. 139) Визначено ПРН для кожної складової проєктної компетентності. Запропоновано ОК, які забезпечать формування складових проєктної компетентності, окремо, одночасно, міждисциплінарно.

Найістотніші наукові і практичні результати дослідження

В освітню практику закладів вищої освіти впроваджено: матеріали для самостійної роботи здобувачів; бланки розробки проблемно-цільового етапу проєкту та технічного завдання, а також аналізу, оцінювання творчого доробку відомих дизайнерів та об'єктів проєктування одногрупників; рефлексійні щоденники; таблиці методів та засобів формування елементів дизайн-проєкту на кожному етапі проєктування; поурочні опитувальники; вправи на розвиток рефлексії та для посилення комунікації між одногрупниками та викладачами.

Запропоновано підхід, спрямований на визначення педагогічних умов для синхронного формування трьох складових проєктної компетентності шляхом аналізу державних стандартів України, діючих освітніх професійних програм та їх освітніх компонентів. Цей підхід дозволяє оцінити, яким чином окремі заклади вищої освіти використовують надані їм в рамках автономії можливості створювати унікальні освітні програми та педагогічні умови для рівномірного розвитку складових професійної діяльності.

Обґрунтовано концепцію та структурно-функціональну модель формування проєктної компетентності в майбутніх фахівців творчих спеціальностей в умовах сталого розвитку. Визначено програмні результати навчання для кожної складової проєктної компетентності. Запропоновано ОК, які забезпечать формування складових проєктної компетентності, окремо, одночасно, міждисциплінарно. На цій основі розроблено та реалізовано в ході проведених експериментів методика формування проєктної компетентності, яка передбачає: синхронний та рівномірний розвиток трьох складових професійної діяльності (наукової, творчої та технологічної); систему зворотного зв'язку для динамічного коригування навчальних дій; розробку творчих проєктів на основі п'яти етапів проєктування та опануванні семи елементів дизайн-проєкту; застосування відповідної системи оцінювання. Для оцінки прогресу навчання розроблено спеціальну анкету, надійність якої перевірено та підтверджено за інтелектуальної, професійної та мотиваційної сфер діяльності і безпосередньому допомогою тестів альфа Кронбаха.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність.

Зміст загалом відповідає обраній темі, логічно структурований, інформаційно ємкий, відповідає вимогам щодо його оформлення. Анотація стисло відображає основні моменти розвитку наукового осмислення дисертанткою теми дослідження.

У вступі обґрунтовано актуальність вибору теми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, подано методи наукового дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне й практичне значення роботи, наведено відомості про апробацію та шляхи впровадження отриманих результатів дослідження.

У першому розділі – *Стан та проблеми підготовки майбутніх фахівців до застосування проєктних технологій* - визначено понятійний апарат дослідження, проаналізовано державні стандарти вищої освіти України спеціальностей: 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями), 022 Дизайн, 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація; розглянуто нормативні вимоги до підготовки бакалаврів; визначено компетентності, якими має володіти майбутній фахівець творчих спеціальностей в умовах сталого розвитку. Дисертантка зазначає, що використання та впровадження в закладах освіти усього світу проєктного навчання є популярним, зокрема і для підготовки універсальних та конкурентоспроможних випускників професійної освіти. Застосування методу мало залежить від сфери діяльності, а тому може бути використано у різних галузях навчання. Дослідниця виокремлює концепцію «Золотого стандарту» PBL, що складається з трьох частин:

- 1) цілі навчання;
- 2) основні елементи дизайн-проєкту;
- 3) практики викладання на основі проєктів.

У другому розділі – *Методи та методика дослідження* – розроблено методику опитування студентів, яку використано для оцінки рівня засвоєння окремих елементів проєктування на різних стадіях констатувального експерименту. Методика складається із 49 питань, а відповіді на них оцінювалися за 7-бальною шкалою Лайкерта. Надійність методики перевірено за допомогою тесту альфа-Кронбаха.

Наведено методику констатувального експерименту щодо опанування студентами творчих спеціальностей «золотих» елементів дизайн-проєкту в умовах сталого розвитку. Виявлено та описано основні проблемні моменти, з якими у студентів виникли труднощі. Наведено програму експериментального проєктного навчання на констатувальному етапі.

Описано методику формувального експерименту щодо формування проєктної компетентності в майбутніх фахівців творчих спеціальностей. Представлено способи, методи формування елементів дизайн-проєкту. Для оцінки рівня опанування окремими елементами розроблено бальну методику. На відміну від методики опитування та її заміну, що використано в констатувальному експерименті, удосконалена бальна методика враховує внесок та важливість кожного елемента проєктування на кожному занятті, а тому більш чутлива до змін рівня набутих знань. Дослідниця стверджує, що методика застосовувалася в кінці кожного окремого навчального проєкту з метою підсумування й здобуття загальної оцінки опанування кожним елементом проєкту.

Наведено використані статистичні способи обробки отриманих даних констатувального та формувального експериментів. Показано, що в роботі, в основному, оперують із ранговими даними. Тому для їх аналізу використано непараметричні тести. Так, U-тест Манна-Уїтні застосовано для порівняння показників та виявлення значущої різниці між вибірками. Крім того, використано тест альфа Кронбаха для перевірки надійності розробленої методики опитування, критерій нормальності Смирнова-Колмогорова для визначення характеру розподілу вибірок.

У третьому розділі – *Зміст і методика підготовки до застосування проєктних технологій у професійній діяльності* – Описано передумови й рекомендації для проведення формувального експерименту, які сформовані на основі результатів експериментального проєктного навчання на констатувальному етапі і спостережень викладача. Людмила Володимирівна стверджує, що для якісного формування проєктної компетентності в майбутніх фахівців творчих спеціальностей важливо дотримуватися описаних рекомендацій під час організації формувального експерименту, ураховуючи більш рівномірний розподіл елементів проєктування впродовж курсу та додаткові заходи щодо розвитку елементів з найменшим ступенем прогресу. Також у цьому розділі удосконалено методику оцінювання прогресу в навчанні, яка більш точно оцінює рівень опанування окремих елементів проєктування на всіх стадіях навчання.

Повнота викладу основних результатів дослідження в опублікованих працях. Позитивне ставлення викликає публікаційна активність дисертантки, зорієнтована на оприлюднення вагомих результатів дослідження. Результати дослідження висвітлені у 13 наукових публікаціях автора, з них 5 статей у

фахових виданнях, затверджених МОН України, 6 публікацій - апробаційного характеру, 2 - додатково відображають результати дослідження.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Позитивно оцінюючи наукове і практичне значення результатів дослідження Гапон-Байди Людмили Володимирівни, зазначимо деякі дискусійні положення наукової роботи, а також висловимо окремі побажання:

1. На сторінці 92 дисертантка вказала, що «проектне навчання являє собою студентоцентрований метод навчання». Згідно з педагогічною термінологією, «студентоцентрований підхід» є більш правильним терміном. Проектне навчання може бути методом, що використовує студентоцентрований підхід для досягнення освітніх цілей.

2. У дисертації зазначається, що на формувальному етапі педагогічного експерименту студенти графічного дизайну виконували чотири проекти за розробленою методикою. Однак детальне формування елементів дизайн-проекту за методом проектів подано лише для трьох. Виникає наступне питання, чому у роботі відсутня таблиця способів та методів формування елементів проектування під час розробки проекту «Розробка особистого знаку/логотипу»?

3. На сторінці 174 в назві рисунку 4.12 вжито недоцільний термін «спеціальність» для «графічний дизайн». Тут дисертантка зазначає графічний дизайн, дизайн, професійна освіта як спеціальності. Слід звернути увагу, що «графічний дизайн» не є спеціальністю, а освітньо-професійною програмою, яка входить до спеціальності «Дизайн».

4. В підрозділі 4.2.4 «Методика покращення рефлексії у проектному навчанні», доцільно додати опис застосування рефлексійних щоденників: виникнення, мета, особливості, позитивні сторони. Оскільки в розробленій методиці дані щоденники є ключовими елементами формування рефлексії у студентів та представлено різні форми щоденника для кожного заняття, важливо більш детально обґрунтувати застосування даного засобу в роботі.

Висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку науково-дослідної роботи «Формування проектної компетентності у майбутніх фахівців творчих спеціальностей в умовах сталого розвитку», виконаної дисертанткою, та не знижують актуальності, новизни, наукової і практичної значущості її результатів для професійної освіти.

Висновок.

За змістом, актуальністю, науковою новизною, сукупністю отриманих результатів, достовірністю, теоретичною і практичною значущістю, повнотою висвітлення у публікаціях дисертаційна робота «Формування проєктної компетентності у майбутніх фахівців творчих спеціальностей в умовах сталого розвитку», подана Гапон-Байдою Людмилою Володимирівною на здобуття наукового ступеня доктора філософії, є цілісним, завершеним дослідженням.

Дисертація відповідає спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) та вимогам до оформлення дисертацій, затверджених Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.) та п. 6,7 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами). Авторка дисертації, Гапон-Байда Людмила Володимирівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 професійна освіта (за спеціалізаціями).

Офіційний рецензент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійної освіти
в сфері технологій та дизайну
Київського національного університету
технологій та дизайну

Інна КОСЯК

Підпис Косяк Інна
свідчую
Зав. КАНЦ Віктор